

Antero Leitzinger

Tutkija, VTT
Maahanmuuttovirasto
antero.leitzinger@migri.fi

Maamme Suomi, kasvattimaa?

Viime vuosikymmeninä on kiinnitetty yhä enemmän huomiota sanojen mahtiin ja merkitykseen. Se voi olla saivartelua, mutta myös paljastaa aikojen ja aatteiden muuttumista.

"Oi Maamme, Suomi, synnyinmaa..." Mutta onko "synnyinmaa" vain vanhahtava ja yhtä tavua ytimekkämpi vaihtoehto "syntymämaalle", jota voitaisiin kysyä lomakkeissa syntymäajan ja -paikan lisäksi? Tunnehan myös kuolinsyyt ja -ilmoitukset. Silloin Maamme-laulun sanat hämmentävät niitä maahanmuuttajia ja ulkomailla syntyneitä suomalaisia, jotka eivät ole kirjaimellisesti syntyneet Suomessa. Toisin kuin anglosaksisissa maissa, Suomessa kansalaisuus ei määräydy pääsääntöisesti syntymäpaikan mukaan. Suomalaisten vanhempien lapsi on syntyperäinen (!) suomalainen silloinkin, kun syntyy ulkomailla.

Sanaa "synnyinmaa" ei käytetä niinkään arkikielessä kuin lauluissa. Koskenniemen sanoittama Finlandia-hymnikin (1940) ylistää "synnyinmaata", mutta Sillanpään marsilaulussa (1939) "on vaaralle alttiina syntymämaa...", vaikka talvisodassa Suomea puolustivat tuhannet ulkomailla syntyneet.

Käsitteen väljempää tulkintaa puoltaa Runebergin alkuperäinen, ruotsinkielinen runo: "Vårt land, vårt land, vårt fosterland!" (1848) Kun "fosterbarn" tarkoittaa "kasvattilasta", "fosterland" tarkoittaa maata, jossa olemme kasvaneet, vaikkemme ehkä syntyneet. Tilastokeskukselle tosin "syntymämaa" ja "fosterland" tarkoittavat nykyisin kumpikin äidin vakituista asuinmaata lapsen syntyessä.

Juhlallisin käsite "Isänmaa" oli aikoinaan sikäli korrekki, että kansalaisuus määräytyi pääsääntöisesti isän mukaan. Kesään 1968 saakka vaimokin sai Suomen kansalaisuu-

den automaattisesti perheen päämieheltä. "Oli vaarassa Isänmaa!" lauloi Irwinkin vielä Kieltolaki-parodiassaan (1968). Tällöinkin voidaan huomauttaa, että yhteen kirjoitettu "isänmaa" ja "äidinkieli" eivät välttämättä tarkoita samaa kuin erikseen kirjoitettu "isänmaa" ja "äidin kieli". Isänmaallisia olivat ja äidinkieltä puhuivat orvotkin.

"Kotimaa kun taakse jäi..." lauloi Kuoppamäki isänmaallisessa iskelmässään Sininen ja valkoinen (1972). Arkinen "kotimaa" oli käytössä jo 1890-luvulla, kun amerikansuomalainen siirtolainen yhdisti useita käsitteitä samaan lauluun: "Kotimaani ompe Suomi, Suomi, armas synnyinmaa. ... Taaton maa ja maammon kieli, kuinka teitä rakastan!"

Mutta missä on kulkurin koti? Siellä, missä osoite on kulloinkin, poste restantessa vai vasta, kun on viranomaisten rekisteröimä kotipaikka? Onko hiljattain Suomeen muuttaneen ulkomaalaisen "kotimaa" yhä siellä, missä hän syntyi tai vietti kasvuvuotensa vai siellä, minne hän lopulta asettuu vakituisesti tai pisimmäksi ajaksi?

Mikään kansalaisuudesta poikkeava maan nimi ei ole yksiselitteinen. Ei kuitenkaan tarvitse kakistella yhteislaulussa, vaikka olisi syntynyt yhdessä maassa tai merillä, isä olisi toisesta maasta tai tuntematon ja kotikin olisi kolmannessa maassa alituisen muuton tai remontin kourissa. Emme ole juurtuneet mihinkään maahan puiden lailla, emmekä Suomessa ventovieraita, vaikka esi-isiemme kodit olisivat jääneet uuden rajan taakse. Topeliuksen Maamme-kirjassa 1870-luvulla esiintyvät sulassa sovussa "synnyinmaa" (fosterland), "isänmaa" (fädernesland) ja "kotimaa" (hemland) — vain turhan täsmällinen "syntymämaa" (födelseland) sieltä puuttuu.